

בבא קמא דף נ"ב – קנין חזקה, אחריות לכיסוי בור

מושגים:

1. עבר על הבור –
המשנה אומרת על בור של שותפים, 'עבר עליו הראשון', הגמ' בהמשך מסבירה שהראשון עזב את השימוש של הבור, והשני קיבל עליו אחריות לכסות את הבור ולמנוע את נזקיו. ונחלקו תנאים כיצד מעבירים אחריות מהראשון לשני.
2. קנין חזקה –
קרקע נקנית בכסף, שטר או חזקה. בחזקה אדם עושה מעשה בגוף הקרקע כגון שהוא גדר או פרץ גדר. מעשה החזקה עושה קניין בשתי אפשרויות,
1. או אם עשה את המעשה בפני המוכר והוא לא מחה בו. וזה מראה על גמירות דעת של המוכר.
2. או כשהמוכר אמר לו 'לך חזק וקני', כלומר, לך תקנה בחזקה, ואז הוא עשה את מעשה החזקה.
אצלינו הגמ' מלמדת שהמוכר יכול למסור את המפתח של הבית במקום לומר 'לך חזק וקני' ואז יכול הקונה לבצע את מעשה החזקה.
3. משכוכית –
אם המוכר של עדר צאן מסר את 'המשכוכית', שזה מה שגורם לצאן ללכת, ואח"כ הקונה משך את העז זה תופס לקניית צאן כאילו אמר לו 'לך משוך וקני'.
הגמ' מביאה שני פירושים מהי 'משכוכית', קרקשתא כלומר זוג שמשמיע צליל שאחרי הולך העדר, או לפי **רבי יעקב** העז הדומינטטית שהעדר הולך בעקבותיה.
4. בכדי שידע, בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים –
הגמ' שואלת עד מתי השותף הראשון שכיסה את הבור כראוי פטור, כשהכיסוי באופן כלשהוא ירד והשני לא כיסה?
1. **רב** אמר 'בכדי שידע', כלומר עד שהראשון גם יעבור וידע שהבור מגולה, ואז שניהם חייבים.
2. **שמואל** אמר 'בכדי שיודיעוהו', כלומר הוא לא צריך לעבור שם אלא מספיק שהודיעו לו שהבור מגולה.
3. **רבי יוחנן** אמר 'בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו', כלומר נותנים לו זמן לייצר כיסוי חדש ולכסות.

שאלות:

1. יואל מוכר לעמנואל את הוילה שלו, הם הסכימו על המחיר ולחצו יד, האם הבית שייך לעמנואל?

ראינו במסכת קידושין שאפשר לקנות קרקע בכסף, שטר וחזקה, הגמ' מביאה מספר דיני קנין שתלויים במסירת חפץ, אגב מסירת מכסה הבור בין שותפים שראינו אתמול.
בכל המקרים הגמ' מדגישה שמדובר על {קנין חזקה}, שאדם עשה מעשה בגוף הקרקע כדי לקנות את הממכר. מעשה החזקה עושה קניין בשתי אפשרויות,
(1) או אם עשה את המעשה בפני המוכר והוא לא מחה בו.

2) או כשהמוכר אמר לו 'לך חזק וקני', כלומר, לך תקנה בחזקה, ואז הוא עשה את מעשה החזקה.

אצלינו הגמ' מלמדת שהמוכר יכול למסור את המפתח של הבית במקום לומר 'לך חזק וקני' ואז יכול הקונה לבצע את מעשה החזקה. באופן דומה, אם מוכר בור מסר את הכיסוי, או מוכר עדר צאן מסר את {המשכוכית}, שזה מה שגורם לצאן ללכת. זה תופס לקניית בור או צאן כאילו אמר לו 'לך חזק וקני', או 'לך משוך וקני'. הגמ' מביאה שני פירושים מהי משכוכית, קרקשתא כלומר זוג שמשמיע צליל שאחריו הולך העדר, או לפי **רבי יעקב** העז הדומינטטית שהעדר הולך בעקבותיה.

וכמו שדרש אותו גלילי לפני **רב חסדא**, שכשהרועה כועס על העדר הוא מעוור את העז שהולכת בראש. **רש"י** מסביר שזה משל על כך שכשהקב"ה כועס על שונאי ישראל בלשון סגי נהור הוא מעוור את מנהיגיו.

2. יריב לא כסה את הבור, מושיקו השותף שלו עבר ליד וגם לא כיסה, ושור נפל לבור, מי מהם חייב לשלם על הנזק?

המשנה אומרת שאם השותף הראשון כיסה את הבור כראוי, והשני בא להשתמש בבור (**רש"י**), ומצא את הבור מגולה ולא כיסה אותו, השני חייב. **רש"י** מדגיש שאם הראשון לא כיסה כשהוא סיים להשתמש, שניהם כשותפים חייבים. הגמ' שואלת עד מתי השותף הראשון שכיסה את הבור כראוי פטור, כשהכיסוי באופן כלשהוא ירד והשני לא כיסה? שהרי השני לא הסיר את הכיסוי בעצמו.

- **רב** אמר {בכדי שידע}, כלומר עד שהראשון גם יעבור שם וידע שהבור מגולה, ואז שניהם חייבים.
- **שמואל** אמר {בכדי שיודיעוהו}, כלומר הוא לא צריך לעבור שם אלא מספיק שהודיעו לו שהבור מגולה.
- **רבי יוחנן** אמר {בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו}, כלומר נותנים לו זמן לייצר כיסוי חדש ולכסות. לשני לא נתנו את הזמן הזה כי הוא השתמש בבור ולכן היה צריך להעמיד עליו שומרים עד שהוא ישיג כיסוי חדש.

3. מושיקו כסה את הבור כמו שצריך, ונפל לתוכו גמל, האם מושיקו צריך לשלם?

המשנה אמרה שאם כסה את הבור כראוי, ובכל זאת נפל לתוכו שור, הוא פטור. הגמ' מבררת איך שור יכול ליפול לבור שמכוסה כראוי, ומסבירה שהכיסוי נאכל מבפנים על ידי תולעים, וזה מעבר לאחריות של בעל הבור.

הגמ' שואלת בדיון ארוך שתי שאלות, ומנסה לפתור אותם על ידי דיוק משני חלקי המשנה, כשכיסה את הבור כראוי ושלא כראוי, והגמ' דוחה את הניסיון.

- השאלה הראשונה היא, מה הדין אם כיסה את הבור בכיסוי שעמיד בפני שוורים אבל לא בפני גמלים, וגמלים רועעו-החלישו את הכיסוי, ואז שוורים נפלו לבור, האם בעל הבור חייב?
- הגמ' אומרת שאם מצויים באזור גמלים, ברור שהוא פושע וחייב, ואם לא מצויים גמלים הוא אנוס ופטור. לכן חייבים לומר שהשאלה היא כשלפעמים גמלים באים, האם הוא אמור לחשוש שגמלים יערערו את הכיסוי.

○ השאלה השניה בעמ' ב', כשכיסה בכיסוי שעמיד לשוורים ולא לגמלים. ברור שאם מצויים גמלים הוא פושע. השאלה היא במקרה שגמלים לא פגעו בכיסוי אבל הכיסוי התלע מעצמו ונהרס, האם בגלל שהוא פשע לעניין גמלים, הוא אחראי גם לאונס של התולעים? (ובלשון הגמ', האם אמרינן מגו שהוי פושע אצל גמלים הוי פושע נמי לעניין התלעה?)

הגמ' מנסה לפתור כל אחת מהשאלות בדיון מאד דומה.

הגמ' מנסה לפתור את השאלה הראשונה מהרישא של משנתינו, שאם כיסה את הבור כראוי ונפל לתוכו שור ומת, הוא פטור.

באיזה אופן מדובר? אם הוא כיסה כראוי גם לשוורים וגם לגמלים, איך הכיסוי נפל? אלא מסתבר שהוא כיסה כראוי לשוורים אבל לא לגמלים. וצריך לומר שגמלים מופיעים שם רק לפעמים, אחרת הוא פושע או אנוס.

אם כן לכאורה המשנה מדברת בדיוק על השאלה ששאלנו ואומרת שאם הוא כיסה כראוי לשוורים הוא פטור, כי זה לא בתחום אחריותו והוא נחשב אנוס.

הגמ' דוחה את ההוכחה מהרישא, כי ייתכן שמדובר שהוא כיסה כראוי אפילו לגמלים, והוא פטור כי הכיסוי התלע, והוא לגמרי אנוס, ואין לנו הוכחה לשאלה ששאלנו.

הגמ' מנסה לפתור את השאלה מהסיפא, שאם הוא כיסה שלא כראוי הוא חייב, ושוב לכאורה המשנה מדברת על המקרה שגמלים מגיעים רק לפעמים, והוא כיסה כיסוי שמחזיק רק בפני שוורים, אחרת זה מקרה פשוט. והסיפא אמרה שהוא חייב, מכאן הוכחה שזה בתחום אחריותו והוא נחשב פושע.

הגמ' דוחה את ההוכחה, שאולי באמת המשנה דיברה על המקרה הפשוט, שמצויים גמלים והוא לא כיסה כראוי לגמלים, והוא פושע. ואמנם המשנה לא היתה צריכה להשמיע את הדין הפשוט הזה. אבל אגב הדין ברישא כשכיסה כראוי. השמיעה גם את הדין כשכיסה שלא כראוי.

הגמ' מנסה לפשוט גם את השאלה השניה בדיון מאד דומה, ודוחה גם את הנסיון הזה,

אבל הגמ' מצליחה לפתור את השאלה השניה מהסיפא של המשנה,

הסיפא אמרה, שאם נפל לבור שור חרש או שור סומא, או בלילה חייב, אבל אם נפל שור פקח ביום פטור. והגמ' מדייקת שלא אומרים שמתוך שהוא נחשב פושע לעניין שור עיוור הוא גם פושע לעניין שור פיקח. ומכאן שלא אומרים מיגו שהוא פושע לעניין גמלים הוא פושע גם לעניין תולעים.